

ORTA ÇAĞ'DA DİN ve DEVLET

Doğu ve Batı Ekseninde

Orta Çağ'dan günümüze, tarih boyunca var olagelen din-devlet ilişkileri ve etkileşiminin nasıl bir dünya ortaya çıkardığı ve günümüz insanının bu anlamda nasıl bir mirasa sahip olduğunu bir nebze ortaya koymak tarihe karşı duyduğumuz sorumluluğun bir gereğidir. Din-devlet etkileşimi tarih boyunca devam etmiştir ve bundan sonra da devam edecektir. Bu etkileşim farklı coğrafyalarda; Doğu ve Batı'da tarih boyunca farklı boyutlarda ve çeşitli sonuçlarla varlığını sürdürmüştür.

Elinizdeki bu kitap, Doğu ve Batı ile ilgili iki farklı eksenle yazılan, din ve iktidar bağlamında Muvahhidler, Selçuklu, Timurlu, Akkoyunlu, Karakoyunlu, Haçlı Krallığı, Roma ve Bizans (Doğu Roma) devletleri ile ilgili özel başlıklar altında yazılan bölümlerden oluşmaktadır.

Kitapta, Orta Çağlarda Batı eksenli yazılan bölümlerde, Hristiyan dünyasında kral-papa çatışması, kilisede bölünmeler, çeşitli dönemlerde din-siyaset ilişkisi konusunda bilgi verilmiştir. Diğer yandan Doğu eksenli olarak yazılan İslam dünyası ile ilgili bölümlerde ise tarikat-tasavvuf-devlet ilişkisi, sünnet-şii algısı, din-devlet-siyaset ilişkisi gibi konular farklı bakış açıları ile ele alınmıştır.

yeditepeyayinevi.com
/ yeditepekitap
/ yeditepekitap
/ yeditepeyayinevi

9 786052 070703

ORTA ÇAĞ'DA DİN ve DEVLET

EDİTÖR: AYŞE ATICI ARAYANCI

ORTA ÇAĞ'DA DİN ve DEVLET

Doğu ve Batı Ekseninde

EDİTÖR:
AYŞE ATICI ARAYANCI

**ORTA ÇAĞ'DA DİN VE DEVLET
DOĞU-BATI EKSENİNDE**

Editör

Ayşe Atıcı Arayancan

©Yeditepe Yayınevi

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı

Sertifika No: 16427

ISBN: 978-605-2070-70-3

Yeditepe Yayınevi: 407

Araştırma-İnceleme: 314

1. Baskı: Ekim 2018

Sayfa Düzeni

Adem Şenel

Kapak Tasarımı

Sercan Arslan

Baskı-Cilt

Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd.Şti.

Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi C Blok No:102 - Topkapı / İstanbul

Tel: 0212 483 47 91-92 (Sertifika No: 11964)

YEDİTEPE YAYINEVİ

Çatalçeşme Sok. No: 52/1 34410 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78

www.yeditepeyayinevi.com / bilgi@yeditepeyayinevi.com

Orta Çağ Avrupa'sının Temelleri Clovis Döneminde Din ve Siyaset (482-511)

*Özlem Genç**

5. ve 6. yüzyıllar gerek siyasi gerekse dini açıdan Avrupa'nın şekillenmeye başladığı bir döneme denk gelmektedir. Öncelikle büyük Roma İmparatorluğu'nun batı kanadı yıkılmış ve bu yıkımda etkisi olan Cermen kavimler kıtanın her tarafına yerleşmeye başlamıştır. Tek bir idare altında toplanmadıklarından, oluşan siyasi boşluğu doldurma görevini üstlenebilecek tek kurumun kilise olması dönüşümü dini alana kaydırmıştır. Başka bir deyişle modern Avrupa'nın tohumlarının atıldığı bu dönemde hem siyasi hem dini açıdan yetkili tek güç kilise olmaktadır. Bu avantajı sonuna kadar kullanan din adamları, sivil otoriteleri, bazen gerçek bazen sahte belgelerle, ikna edip kendi hakimiyetine bağlamayı başaramamıştır. Bu baskınlık 12 ila 13. yüzyıla kadar artarak devam edecek, ardından etkisini yavaş yavaş kaybedecek ve çağın sonunda daha akılcı, dini dogmalardan uzak bir yapıya yerini bırakacaktır. Dolayısıyla Clovis'in yaşadığı dönem antik dönemin sonlandığı, Orta Çağ Avrupa'sının ise tüm dinamikleriyle oluşmaya başladığı bir dönemdir ve bu dönemi tam olarak anlamadan Orta Çağ Avrupa'sını anlamak mümkün değildir.

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ozlmgn@gmail.com.

Clovis Öncesi

Roma`yı temsil eden komutan Aetius`un¹ 454`te ölümünden sonra Galya`daki imparatorluk gücü hızla azalmış ve bu Roma eyaletinin zenginliği, onu elde etmek için gerekli askeri güce sahip olanlar tarafından kontrol edilmeye başlanmıştır. 481 yılına kadar iki halk bu topraklarda hakim olmak için mücadele etmiştir: Güneybatı Galya`da Vizigotlar ve Güneydoğuda Burgondiyalılar. Bunların haricinde güç için mücadele eden daha küçük gruplar da varolmuştur. Sen ve Loire nehirleri arasındaki bölgede yaşayan Armoricalılar,² Sen ve Somme nehirleri arasında yaşayan Syagrius`un³ Soissons Roma krallığı, yukarı Ren boyunca Alamanlar ve bu halkların kuzeyinde yaşayan Thuringialıların küçük bir kısmı bu gruplar içerisinde sayılabilir. Ren bölgesinin geri kalanı ve batıya doğru olan bölge ise Frank şefler tarafından yönetilmiş, Franklar Tournai, Cambrai, Köln ve bölgenin diğer şehirleri civarında yerleşmişlerdir. Liderlerinden biri olan Clovis, Tournai lideri olarak küçük bir birlikle işe başlayacak, zamanla Galya`nın çoğunun kontrolünü elde edecektir.⁴

3. yüzyılda Aşağı Ren`in doğusunda yaşayan, 5. yüzyılın başlarında Roma`nın Ren sınırını kaybetmesinden sonra buraya yerleşen, 5. yüzyılın ortalarında Somme nehrine kadar yayılan⁵ Franklar kendi aralarında ayrılmaktadırlar.⁶ İjssel

1 Flavius Aetius (391-454).

2 Galya-Romalılardan, Britonlardan, Alanlılardan oluşan bir topluluktur ve eskiden aileleriyle imparatorluk askeri olarak yaşamışlardır.

3 Kuzey Galya`da mücadele etmiş son Roma komutanıdır.

4 Bernard Bachrach, *Merovingian Military Organization 481-751*, University of Minnesota Press, USA, 1972, s. 3.

5 Knut Schäferdiek, "Germanic and Celtic Christianities", *Cambridge History of Christianity*, vol.2, Ed.: A. Casiday, F. W. Norris, Cambridge University Press, UK, 2008, s. 63.

6 Bu çalışmada yer verilmeyecek olan Chamavlar üçe ayrılan Frankların üçüncü koludur. Haklarındaki ilk referans Tacitus`tan gelmektedir. Tacitus onların Aşağı Ren`in kuzeyinde yerleşmiş olduklarını belirtmektedir. 58 yılından

nehri boyunca, Kuzey denizine en yakın yaşayanlara Sal (Salian) Frankları adı verilmiş, en azından Ammianus'un⁷ dediğine göre, İmparator Julianus (ö. 363) onları böyle adlandırmıştır. Pek çok imparator onları Ren'in kuzeyinde tutmak için mücadele etmesine rağmen, sonunda 3. yüzyıl boyunca büyük kısmı nehri geçmeyi başarmış ve kuzey Texandria'ya⁸ yerleşmiştir. Daha sonra Texandria'dan ayrılp, güneyde günümüz Belçika'sına, zengin tarım alanlarına inmişlerdir. Bu dönemde nüfuslarının 100.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. İlerleyerek tepelerle ve ormanlarla kaplı araziden sonra İkinci Belgic (Belgica Secunda) denen eyaletin kuzeyine gelmişlerdir. Rheims ve Soissons gibi önemli şehirlerin yer aldığı bu bölgede nüfus da kalabalıktır.⁹

Devamında 446'da Tournai kentini ele geçirmişlerdir. Burayı alan hanedanın en eski üyesi Meroveus,¹⁰ halkını, Roma'nın foederatisi¹¹ sıfatıyla Attila ve Hunlara karşı savaşa yöneltmiştir. 1653'de Tournai'de keşfedilen mezar odasından anlaşıldığı kadarıyla, Cambrai kentini kendisine başkent yapan¹² oğlu Childeric (ö. 481) zengin bir liderdir. Onun oğlu Clovis¹³ ile ise hem makalemizin konusuna hem de Tours'lu Gregory'nin (ö. 594)¹⁴ eserinin kahramanına ulaşmış oluyoruz.¹⁵

itibaren bu bölgedeki hakimiyetlerini kaybetmişlerdir. Sonraki yerleşkeleri Hollanda'nın doğusundaki Hamaland denilen, Ijssel nehri bölgesidir. Bu kelime Chamavların ülkesi şeklinde yorumlanabilir. 4. yüzyılda burada yaşayan Chamavlar, 5. yüzyılda diğer Frankların arasına karışmış olmalıdırlar. <http://www.livius.org/articles/people/chamavi/>

7 Romalı asker ve tarih yazarı.

8 Bugün kuzeydoğu Flanders, güney Hollanda topraklarına denk gelmektedir.

9 J. M. Wallace-Hadrill, *The Barbarian West*, Harper & Row Publishers, USA, 1962, s. 67.

10 Anlamı deniz savaşçısıdır.

11 Anlaşma yoluyla bağlı bulunulan devlete askeri yardım sağlama zorunluluğu getiren, genellikle Roma ve Cermen kavimler arasında yapılan bağlılık türü.

12 Susan Wise Bauer, *Orta Çağ Dünyası*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 197.

13 Daha muhtemel ki adı Chlodovech idi, anlamı soylu savaşçıdır.

14 Frankların Tarihi adlı eserin yazarı, Galya- Romalı tarihçi, Tours piskoposu.

15 J. M. Wallace-Hadrill, *The Barbarian*, s. 70.

Frankların diğerkolu olarak bilinen Ren (Ripuarian) Frankları ise Sal Franklarını izlememiş, Belgica Secunda`ya, güneye gelmemiş, bunun yerine doğudan Orta Ren`e yaklaşp, sonunda onu geçip, batı kıyısında kendilerine şehirler kurmuşlardır.¹⁶

Silva Carbonaria,¹⁷ Sal ve Ren Frankları arasında, çok etkili olmasa da, doğal bir bariyer görevi görmüştür. Bir süre sonra Ren Franklarının da, batı Cermen kabilelerinin en güçlüsü olan çok iyi silahlanmış ve atlı Alamanlardan¹⁸ korkarak Clovis`in himayesine geçtikleri görülmektedir. Alsace`dan harekete geçen Alamanlar, Tolbiac`ta¹⁹ Sal Franklarıyla karşılaşmışlar ve yenilmişlerdir. Bu şekilde Franklar, Akdeniz siyasi sahnesine dahil olmuşlardır.²⁰

5. yüzyılda yaşanan bu istilalarla birlikte kilisenin yaşadığı zorluklar da artmıştır. İstilacıların neredeyse hepsi pagandır ve Hristiyan olduklarında da Katolik olmamışlar, sapkın kabul edilen Aryanizmi²¹ seçmişlerdir.²² 500 yılı civarında Frankların Katolik olması ise Avrupa tarihinde bir dönüm noktası olacaktır. Doğu Roma İmparatoru Justinianus`un (ö. 565), Vandalaları ve Aryan Ostrogotları yenmesinden sonra, Vizigotlar da Katolik olmuşlardır. (587-9) ²³

Avrupa`nın çehresini değiştiren bu barbarlar başlangıçtan beri ordunun üst düzey mevkilerini ve emir kademesini doldurmuşlar, 395`te İmparator Theodosius`un ölümünden itibaren de Batı imparatorluğunun etkili askeri liderleri olmuşlardır.

16 J. M. Wallace-Hadrill, *The Barbarian*, s. 72.

17 Yoğun ormanlarla kaplı bir bölgedir.

18 All-man her yerden gelen adamlar, birleşmiş adamlar anlamına gelmektedir.

19 Modern Zülpich.

20 J. M. Wallace-Hadrill, *The Barbarian*, s. 73.

21 İskenderiyeli Arius adlı bir rahibin doktrini dir. Hz. İsa`nın Tanrı değil insan özünden olduğunu savunarak Hristiyanlık`ın temel öğretisine karşı çıkmış, bu nedenle sapkın kabul edilmiştir. Öğretisine Aryanizm ya da Ariuşçuluk denir. 325 İznik Konsili`nde yasaklanmıştır.

22 J. N. Hillgarth, *Christianity and Paganism*, University Of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1986, s. 2.

23 J. N. Hillgarth, *Christianity*, s. 3.

407`de Galya`yı istila etmişler, 409`da İspanya`yı, 410`da Roma`yı (Gotlar) ele geçirmişlerdir. 429`da Vandallar İspanya`dan, batının en zengin eyaleti Kuzey Afrika`ya geçmişler, 439`a kadar başkent Kartaca düşmüştür. Galya ve İspanya büyük oranda Vizigot, Süev ve Burgondiyalılar tarafından ele geçirilmiştir. İtalya 476`da barbar bir kral olan Odovacar`ın eline geçmiş, 490`da ise Theodoric`in yönetimi altındaki Ostrogotların olmuştur.²⁴

Batı Roma`nın, yönettiği eyaletlerin toplam nüfusunun belki yüzde beşini oluşturan az sayıda barbar tarafından istilasası pek çok problemi de beraberinde getirmiştir. İstilacılar ve sakinler arasındaki problemler büyük ölçüde dini farklılıklardan kaynaklanmıştır. Kuzeybatı İspanya`daki Süevler, İspanya ve Galya`daki Vizigotlar, Galya`da Burgondiyalılar, Odovacar, sonrasında Ostrogotlar ve Kuzey Afrika`daki Vandalların hepsi Aryandır. Pagan Franklar da Galya`da yaşamaktadırlar. Bu durumda iki seçenek ön plana çıkmıştır; ya doğu Roma işe el koyacaktır ya da barbarlar barışçıl bir şekilde Katolik Hristiyanlığa geçirileceklerdir. Kuzey Afrika`daki yöntem yeniden fetih olurken, Galya`da Franklarla ve İspanya`da Vizigotlar ile asimilasyon politikası uygulanmıştır. Frankların din değiştirmesi Batı Avrupa`da merkezi bir yer tutmuştur zira onlar Aryanizm yerine Katolikliği seçen ilk Cermen halktır. Bu şekildeki tercihleriyle süregiden ayrılıktan ziyade asimilasyonu seçmişlerdir.²⁵

Clovis`in Seferleri

Clovis ilk olarak babası Childeric`ten kalan krallığına 480`lerde kuzey Galya`yı eklemiştir.²⁶ Merovenj askeri sistemi

24 J. N. Hillgarth, *Christianity*, s. 65.

25 J. N. Hillgarth, *Christianity*, s. 72-3.

26 William M. Daly, "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", *Speculum*, vol.69, No:3 (July. 1994), The University Of Chicago Press, s. 620.

onunla başlamış, onunla büyümüştür. Cermen ve Roma tak-
tikleri ve stratejisini kullanan profesyonel bir ordu geliştir-
miştir.²⁷ 481`de yaklaşık 16 yaşındayken, babası Childeric`in
ardılı olarak Tournai kentinin lideri olmuştur ancak hükmet-
tiği asker sayısı 400-500`den fazla değildir. 486`da krallığı
genişletme çabalarına başlamış, Soissons`lu Syagrius`a sal-
dırmak için akrabası olan Cambrai lideri Ragnachar ile ittifak
yapmıştır. Savaş sırasında yenileceğini gören Syagrius, güneye
Toulouse`a doğru kaçmış ve Vizigot kralı II. Alaric`e iltica et-
miştir. Bu zafer Clovis`e Soissons şehrinin kontrolünü kazan-
dırırken, Sen ve Somme arasındaki diğer şehirler Clovis`in
hakimiyetini hemen kabul etmemiştir. Daha sonra Clovis, zor-
lukla da olsa Paris`i de ele geçirmiştir. (5 yıla yakın ku-
şattığı söylenmektedir)²⁸

491`de Burgondiya`nın kuzeyinde güney Galya`da yaşayan
küçük grup Thuringialılara saldırmıştır, bu sefer hakkında bi-
linen tek şey galip geldiğidir.²⁹ Ancak bu seferin sonucunda il-
gisi Orta Ren civarındaki Alamanlara doğru kaymıştır. 496`da
Alamanlar Frank topraklarına doğru harekete geçmiş, Sal ve
Ren Frank liderleri bu saldırıyı durdurmak için Clovis`in lider-
liğinde birlik olmuşlardır. Köln`ün 30 mil güneyindeki Tolbi-
ac`ta Alamanlar yenilirken, Gregory`ye göre Clovis bu savaşta
Hristiyan Tanrı`dan yardım istemiş ve düşmanı yenerse Hris-
tiyan olacağına söz vermiştir.³⁰

502 yılında ordularını Armorica`ya sürmüş ancak yenil-
miştir. Armoricalılar da Clovis gibi Hristiyandır ve Loire`nin
kuzey topraklarına göz koyan düşman Aryan Vizigotlara karşı
denge oluşturmak için Clovis ile yakın bağ kurmak istemeleri

27 William M. Daly, "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", s. 631.

28 Bernard Bachrach, *Merovingian*, s. 4.

29 Bernard Bachrach, *Merovingian*, s. 5.

30 Bernard Bachrach, *Merovingian*, s. 6.

sonucunda bir anlaşma yapılmış, bu anlaşmayla Clovis Armo-rica'nın çeşitli halklarını da yönetmeye başlamıştır.³¹

Vaftizinden sonraki yıllarda Galya'da Aryanizmi yok etmek istemiştir. Aynı dönemde, güçlü doğu Cermen halklarından olan, tarihçi, dilbilimci ve arkeologlara çok önem veren Burgondiyalılara saldırmıştır. Son mücadelesi ise Vizigotlarla olmuş, Akitanya³² ve İspanya'daki Vizigot gücü, kendi topraklarındaki Vouille Savaşı ile 507'de kırılmıştır.³³ Clovis'in Vizigotlar karşısında zafer kazanmasından sonra, Akitanya Franklar tarafından ele geçirilmiş, Vizigotlar ve onların Aryan kilisesi İspanya'ya çekilmiş ve Akitanya'da kalan Aryan cemaatler Katolik kilisesine dahil edilmiştir.³⁴ Zaten Clovis'in Vizigotlara saldırmasının sebebi heretik olmalarıdır. Eric (466-484) ve krallığın son yöneticisi olan³⁵ oğlu II. Alaric Katolik piskoposları öldüren ya da sürgün eden liderlerdir. Piskoposlar ya komşu krallıkları da kapsayan diyakozluklarının büyük bir bölümüyle Got sınırlarına yerleşmişler ya da Roma direnişini temsil etmişlerdir. Aynı zamanda Gotların düşmanlarıyla birlik olan bu din adamlarına bir örnek olarak Sidonius Apollinaris verilebilir. 475'ten sonra Clermont piskoposluğundan ayrılıp iki yılını sürgünde geçiren Sidonius'un mektuplarında, Roma Katolik ruhban sınıfı ile Aryan Gotların dogmatik anlaşmazlığı rahatlıkla görülmektedir.³⁶

Vouille savaşı ve izleyen yıl Clovis'in yönetimi için zirve noktasıdır. 508 yılı aynı zamanda Doğu Roma imparatoru ile Ostrogot kralı Theodoric arasındaki ilişkilerin en uzak olduğu

31 Bernard Bachrach, *Merovingian*, s. 10.

32 Fransa'nın güneybatısı, Atlas Okyanusu kıyısında bulunmaktadır.

33 J. M. Wallace-Hadrill, *The Barbarian*, s. 74.

34 Knut Schäferdiek, "Germanic and Celtic Christianities", s. 55.

35 Herwig Wolfram, "The Goths in Aquitanine", *German Studies Review*, vol. 2, No. 2 (Mayıs, 1979), The Johns Hopkins University Press, s. 153-4.

36 Herwig Wolfram, "The Goths in Aquitanine", s. 165.

yıldır. Şimdiye kadar Theodoric, İmparator tarafından barbar batının lider figürü olarak kabul edilmişken, şimdi Clovis onun yerine geçmektedir. II. Alaric`in ölümünden sonra Vizigotları savunma ve saldıranları cezalandırma görevini kayınpederi³⁷ Theodoric üstlenmiştir. Clovis şanslıdır, Ostrogotların ataklarıyla karşı karşıya kalmamıştır. Ancak Burgondiyalılar Frankların yanında yer aldıkları için zarar görmüşler ve krallığın güneyindeki şeridi kaybetmişlerdir. Provence`deki Ostrogot varlığı Clovis`in oğlu Theudoric`in Akitanya`ya saldırısının devam etmeyeceği anlamına gelmektedir.³⁸

Clovis Vizigot seferi dönüşünde 508`de Tours`da bulunduğu sırada, Doğu Roma İmparatoru Anastasius`tan³⁹ (491-518) altında imparatorun mührü olan bir belge (codicelli) ile onursal⁴⁰ konsüllük unvanı almıştır. Bauer, Clovis`in bu unvanı yanlış anlayarak kendini "*Batı`nın konsülü Augustus*" olarak adlandırdığını, erguvan rengi tunikle taç giydiğini, doğu imparatorunun ise kendisine çok uzak olduğu için buna itiraz etmediğini, Theodoric`e karşı Clovis`in güçlenmesini tercih ettiğini belirtmektedir.⁴¹ Clovis Tours`da uzun süre kalmamış, Ostrogotların gelişinden dolayı güneyi engellendiği için, kuzeye Neustrasia`ya ilerlemiş, burada Paris`in kilit rol oynadığı yeni bir Frank yerleşim alanı elde etmiştir. Burada, Aziz Genevieve tepesinde bir kilise inşa ettiği için kemiklerinin tutulduğu yer de burası olmuştur. Öldüğünde 45 yaşında olan Clovis`in yaşı bir barbar için olgundur. Frank şef olarak yaşamış ve ölmüştür. Francia`yı meydana getirmiş ve bunu Roma

37 Susan Wise Bauer, *Orta Çağ*, s. 200.

38 Ian Wood, *The Merovingian Kingdoms 450-751*, Longman, USA, 1994, s. 49.

39 Anastasius Monofizittir ve dönemi boyunca doğu ile batı arasında dini bir bölünme yaşanmıştır.

40 Michael McCormick, "Frankish Victory Celebrations", *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*, Ed.: T. F. X. Noble, Routledge, UK, 2006, s. 291.

41 Susan Wise Bauer, *Orta Çağ*, s. 200.

İmparatorluğu`nun içinde yapmıştır.⁴² Yönetimi 30 yılda son bulmuştur. Tahta çıkışı 481, Syagrius`u yenmesi 486, Almanları yenmesi 496, ölümü 511 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Farklı kaynaklardan Burgondiya savaşını 500`de, Vizigot seferini 507`de yaptığı öğrenilmektedir.⁴³

Clovis 511`de öldüğünde Frank krallığı, Galya`daki en güçlü krallıktır ve Doğu Roma`nın batıdaki müttefikidir. Yalnız yine de gücünün ve etkisinin Ostrogot kralı Theodoric`ten daha büyük olduğu söylenemez.⁴⁴

Clovis`in Evliliği ve Din Değiştirmesi

481`den yüzyılın sonuna kadar ne olduğu hakkında çok az şey kaydedilmesine rağmen bu dönem boyunca barbar Avrupa`nın yönetici hanedanlarını birleştiren önemli evlilikler olduğu bilinmektedir. Clovis de bu evlilik ittifakları ağının içine çekilmiştir. İtalya`nın Ostrogot lideri Theodoric, Clovis`in kızkardeşi Audofleda ile, Clovis de Burgondiyalı bir prenses Chlothild ile evlenmiştir.⁴⁵

Burgondiya kralının kızı, dindar Katolik karısı Chlothild, Aryan bir aileden gelen Hristiyan bir prensesdir ve bu Cermenler için olağan bir şey değildir. Kraliçenin Clovis`i vaftiz olması için ikna etmesi çok zor olmuştur. Bunun için önce oğullarından başlamış ancak şanssızlıklar peşini bırakmamıştır. İlk oğlu için bir vaftiz düzenlemiş ama sonrasında çocuk ölmüştür. Bu Clovis için güçlü bir işaretir; eski Tanrıların gücünün yeni Tanrı`nın korumasından daha güçlü olduğunu göstermektedir. Aynı anlaşmazlık ikinci oğulları vaftiz edilip hasta olduğunda da meydana gelmiş, Clovis hastalığın vaftizden kaynaklandığını

42 J. M. Wallace-Hadrill, *The Barbarian*, s. 75.

43 Ian Wood, *The Merovingian*, s. 41-2.

44 Ian Wood, *The Merovingian*, s. 49.

45 Ian Wood, *The Merovingian*, s. 42.

söylemiştir. İkinci çocuk ölmemesine rağmen Clovis`i ikna etmek için daha çok şeye ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. ⁴⁶

Chlothild`in dualarına uzun süre direnen Clovis, Alamlara karşı yaptığı savaş sırasında savaşın kendisi için kötü gittiğini görünce kazanması halinde vaftiz olacağına söz vermiştir. Savaşın seyri değişmiş ve galip gelen Clovis, Rheims piskoposu Remigius tarafından vaftiz edilmiştir. Bu galibiyet kendisi için son derece önemlidir zira Cermen krallar için savaşta kazanılan başarı Tanrıların onlarla olduğunun bir işareti olarak algılanmaktadır.⁴⁷ Ayrıca dini sadakat erken Orta Çağ Avrupa`nın politikalarının bir parçasıdır.⁴⁸

Clovis`in vaftiz tarihi tartışmalıdır. Tours`lu Gregory`yi izleyenler 496`yı, Cassidorius gibi başka kaynakları izleyenler 506 ya da 508`i kabul etmektedirler.⁴⁹ 508 yılının Noel`i de bir seçenek olabilir. ⁵⁰ Clovis`in vaftizinden sonra Frankların krallığı teorik olarak Hristiyan bir devlettir ancak tüm üyeleri Hristiyan değildir. ⁵¹ 6000 ya da daha fazla savaşçılarından sadece 3000`i onun vaftizini onaylamış gerisi Cambrai lideri Ragnachar`a katılmıştır çünkü o pagandır.⁵² Kızkardeşi Albofled de vaftiz edilmiş ancak hemen sonra ölmüştür. Diğer kızkardeşi, önceden Aryan olan Lanthechild de aynı zamanda vaftiz edilmiştir. ⁵³

46 Carole M. Cusack, *Conversion Among the Germanic Peoples*, Cassell, Great Britain, 1998, s. 70.

47 Carole M. Cusack, *Conversion*, s. 71.

48 Yitzhak Hen, *Culture and Religion in Merovingian Gaul*, Brill, Netherlands, 1995, s. 14.

49 Danuta Shanzer, "Dating the Baptism of Clovis: the Bishop of Vienne vs the Bishop of Tours", *Early Medieval Europe*, 7 (1), Blackwell Publishers, 1998, s. 30.

50 Danuta Shanzer, " Dating the Baptism of Clovis: the Bishop of Vienne vs the Bishop of Tours", s. 56.

51 Ian Wood, *The Merovingian*, s. 72.

52 Bernard Bachrach, *Merovingian*, s. 9.

53 Gregory of Tours, *The History of The Franks*, Trans.: Lewis Thorpe, II. 31, Penguin Group, 1974, England, s. 144-5.

Cermen yasalarının ilk kez yazıya geçirilmiş hali olan Pactus Legis Salicae`da Clovis`e dair önemli ipuçları bulunmaktadır. Pactus Clovis`i, Romalılaşmış bir Cermen kral, öngörülü, bilgili, yaratıcı, problemleri kontrol etmek noktasında garantici, tüm konularda eşitlik sağlamaya dikkat eden biri olarak vermektedir. Belge geç 5. yüzyıl Franklarının geleneklerini yansıtmakla birlikte, bazı pagan geleneklerini de içermektedir.⁵⁴ Pagan geleneklerinden bahsetmemizin sebebi ikincil kaynakların Clovis`i gizli bir pagan olarak görme eğilimde olmasıdır. Ailesinden ve çocukluğundan gelen dini geleneğin etkisi mutlaka vardır ama mektuplardan anlaşıldığı kadarıyla vaftiz olmadan önce bile yarıya Hristiyanlığı kabul etmiş görünmektedir. Daly "asla bir Aryan olmamıştır" derken Geary "Clovis`in paganizmden mi yoksa Gregory`nin söylediği gibi Aryanizm`den mi Hristiyanlığa geçtiğinin açık olmadığını"⁵⁵ belirtmektedir. Nereden geçmiş olursa olsun Clovis`e mektup yazan piskopos Remigius ve Avitus`un düşüncesine göre Clovis basit derecede değil kapsamlı düzeyde dini bilgiye sahiptir. Avitus ve özellikle de Remigius ona yazarken açıklama gereği duymadan İncisel içerikler kullanmışlardır. Clovis`in günümüze gelen tek mektubunda da İncil`den alıntılar yapılmaktadır.⁵⁶

Daly`ye göre, Clovis muhtemelen doğumundan 8 gün sonra pagan geleneğine göre vaftiz edilmiş ve Chlodweg adını almıştır. En azından 3 kızkardeşi vardır. Frank savaş ve avcılık yöntemlerini öğrenerek büyümüş, Latince konuşmayı ve muhtemelen okumayı, en azından minimal düzeyde, öğrenmiştir.⁵⁷

Geç Antik ve erken Orta Çağ Cermenleri için kral aynı zamanda dini bir unsur⁵⁸ olduğundan kralın mensup olduğu din,

54 William M. Daly, "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", s. 663.

55 Patrick Geary, Ed., *Readings in Medieval History*, Broadview Press, 2nd ed., Canada, 1997, s. 129.

56 William M. Daly, "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", s. 663.

57 William M. Daly, "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", s. 631.

58 Carole M. Cusack, *Conversion*, s. 75.

halk için son derece önemlidir. Ancak yine de Frankların din değiştirmesi diğer Cermen halklarından farklı olmuştur. Anglo Saksonlar ve Gotlar imparatorluğun dışında, barbar bölgesinde yaşarken, Franklar hisarın içinde yaşamışlar, bu yüzden toplumun tüm katmanlarından Hristiyanlar ve misyoner olmayan Galya-Romalı ruhban sınıf ile karşılaşmışlardır. Birçoğu Hristiyan eşlerle evlenmişler, bu nedenle Hristiyanlık kraliyet kadınları ile yayılmıştır. Bu kadınlar manastırların kurucuları olmuşlar, irtida dönemlerinde de inanca kalmışlardır.⁵⁹

Clovis`in Hristiyanlığı kabulü Büyük Konstantin`in Milvia Köprüsü Savaşı`ndan sonra Hristiyanlığı kabulü ile benzetilmektedir. Bu nedenle Clovis yeni Konstantin (*novos Constantinus*)⁶⁰ olarak da adlandırılmıştır⁶¹Aslına bakıldığında amaçları farklıdır; Konstantin`in Hristiyanlık`ı kabulü politik bir motivasyonla yapılırken, Clovis`inki yarar sağlamak için yapılmış bir eylemdir.⁶²

Günümüz araştırmaları din değiştirmenin tek bir faktöre indirgenemeyeceğini göstermektedir.⁶³ Din değiştirme, birçok faktörün birlikte rol aldığı aşama aşama ilerleyen bir süreçtir ve din değiştiren kişinin hayatı çok yönlü olarak değerlendirilmelidir.⁶⁴ Evlilik ise din değiştirme konusunda etkili olabilecek sosyal faktörlerden biridir⁶⁵ ancak Clovis`in yalnızca

59 Carole M. Cusack, *Conversion*, s. 76.

60 Gregory of Tours, *The History of The Franks*, II.31, s. 144.

61 J. N. Hillgarth, *Christianity*, s. 75.

62 John Moorhead, "Clovis` Motives for Becoming a Catholic Christian", *The Journal of Religious History* 13/4, Wiley Publishing, 1985, s. 329.

63 A. Köse, "Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri", *Türkiye`de Misyonerlik Faaliyetleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2004, s. 407-427.

64 L. R. Rambo, *Understanding Religious Conversion*, Yale University Press, New Haven and London, 1993, s. 8-10. R. F. Paloutzian, *Invitation to the Psychology of Religion*, Allyn and Bacon, Boston, s.141-142.

65 W. S. Brainbridge, "Social Influence Theory", *Handbook of Religious Conversion*, Ed.: H.Newton Malony and Samuel Southard, Religious Education Press, Birmingham, Alabama 1992, s. 182.

eşinden etkilenecek din değiştirmiş olabileceğini söylemek yetersiz olacaktır. Güncel çalışmalar kişinin din değiştirmesinde ailesel ve yaşantısal birçok faktörün yanı sıra hakim kültürün ve kişisel menfaatlerin de etkili olabileceğini ortaya koymaktadır.⁶⁶ Bu açıdan bakıldığında Clovis döneminde hakim kültürün Roma kültürü olması ve Roma'nın dininin de Hristiyanlık olması Clovis'in din değiştirmesinde etkili olan faktörler arasında görülebilir. Bununla birlikte din değiştirdiği takdirde kilisenin desteğini alacak olmasını da kişisel menfaatler açısından değerlendirmek mümkündür.

Tüm bunların yanı sıra güncel araştırmalardan yola çıkarak Clovis'in din değiştirmesini kategorik açıdan birkaç farklı yönde değerlendirmek mümkündür. Bunlardan biri dinsel değişimin yönüyle ilgilidir. Her ne kadar Hristiyanlık'a geçmeden önce Clovis'in hangi dine mensup olduğu kesin olarak bilinmese de -pagan ya da Aryan- inançlı birisi olduğu bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında Clovis'in Hristiyanlık'a geçişini din değiştirmenin yönü itibarıyla değerlendirdiğimizde "*bir dinden başka bir dine*", diğer bir ifadeyle "*dinden-dine*"⁶⁷ şeklinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Her ne kadar savaş esnasında alınmış ani bir karar gibi görünse de daha önceki yaşantıları ve çevresinin bu konudaki tutumları bunun daha çok yavaş yavaş meydana gelen bir değişim olduğunu göstermektedir. Bu nedenle süresi dikkate alındığında Clovis'in dinsel değişimini "*yavaş yavaş gelişen dinsel değişim*" olarak değerlendirebiliriz. Son olarak Lofland ve Skonovd⁶⁸ tarafından ortaya atılan dinsel değişim tiplerinden yola çıkılırsa Clovis'in dinsel

66 Y. S. Zavalsız, "Din Değiştirmenin Psiko-Sosyal Kodları", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2), 2012, s. 185-200.

67 H. Kayıklık, "Bireysel Yaşamda Dinsel Değişim", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (2), 2005, s. 5-23.

68 J. Lofland, N. Skonovd, "Conversion Motifs", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 20 (4), 1981, s. 373-385.

değişimini “duygusal dinsel değişim” olarak değerlendirmek mümkündür. Duygusal dinsel değişimde birey etkilendiği birinin dinsel değerlerini tercih edebilir. Tek başına yeterli bir faktör olmasa da Clovis’in dinsel değişiminde eşinin önemli bir etken olduğu da bilinmektedir.⁶⁹

Clovis’in Hristiyanlığı kabulü, dini tutumları ve siyaseti hakkında döneme ait birkaç mektup oldukça önemlidir. Bunlardan birisi bizzat kendisi tarafından yazılmışken diğerleri din adamları tarafından ona yazılmıştır. Bu mektuplar doğrudan Clovis’e yazılan tek çağdaş belgelerdir.

a. Rheims Piskoposu Remigius

Clovis yaklaşık 481-2’de babasının ardılı olduğunda, Remigius 20 ya da daha fazla yıldır Rheims piskoposu olarak görev yapmaktadır. Sosyal olarak çok baskın ve iyi eğitilmiş olduğu için Kuzey Galya’nın etkili liderlerinden biri haline gelmiştir. Bu görevde iken, belki henüz 20 yaşında bile olmayan, krala iki mektup yazmıştır.⁷⁰

Remigius, Clovis’in, 486 Soissons’ta Syagrius’a karşı kazandığı zaferden önce⁷¹ yaklaşık 481’de yazdığı ve Clovis’in tahta çıkışıyla ilgili, Gregory’nin dışındaki tek kaynak olan mektubunda, konumuzla ilgili olarak, şunları belirtmektedir:

Faaliyetleriniz erdemli ve dürüst olmalı, piskoposlarınıza saygı duymalı ve daima onların fikrine başvurmalısınız. Siz ve onlar arasında iyi bir iletişim varsa bölgenizde güvenlik daha fazla sağlanabilir. Vatandaşlarınızı cesaretlendirin, özür-lülere rahatlatın, yetimleri destekleyin, dulları koruyun. Kesinlikle hediyeler ya da başka bir şey almayı istememelisiniz.

69 Clovis’in din değiştirmesi ile ilgili günümüz çalışmalarına dayanılarak verilen bilgiler ve yorumlar Dr. Ahmet GENÇ tarafından kaleme alınmıştır.

70 William M. Daly, "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", s. 631.

71 Patrick Geary, Ed., *Readings*, s. 129.

*Sahip olduğunuz babadan gelen servetiniz her ne ise onu esirleri serbest bırakmak için kullanın ve onları köleliğin boyunduruğundan kurtarın. Birisi sizin huzurunuzda gelirse kendini yabancı biri gibi hissetmesin.*⁷²

Galya-Roma kilisesini desteklemesinin onun için iyi olduğunu genç krala tavsiye eden bu mektup dini hoşgörü için pagan bir lidere ricadan ziyade imalı bir tehdit olarak da algılanabilir.⁷³ Clovis`in Remigius`un tavsiyesine uyup piskoposlara görüşme önerisinde bulunup bulunmadığı bilinmemektedir. Ancak Tolbiac savaşına kadar bazı şeyler yapmış, örneğin Hristiyan bir eş almış, çocuklarının vaftiz olmasına izin vermiştir.⁷⁴

İkinci mektubuna kadar geçen sürede Clovis ve kızkardeşlerinden biri olan Albofled vaftiz olmuştur. Kutsanmış Hristiyan bir bakire olan bu kardeşi kısa zaman sonra öldüğü için ikinci mektup bu ölüm için bir teselli olarak yazılmıştır.⁷⁵

b. Viyana`lı Piskopos Avitus

Avitus`un sosyal prestiji, kişisel yeteneği ve edebi ustalığı onu kendi zamanında Burgondiya krallığındaki en etkili piskopos yapmış, teoloji ve kilise hukukunda iz bırakmıştır. Şiirleri ve mektupları kendi zamanında yaygın olarak okunmuştur ve bunlar erken Orta Çağ literatürünün önemli öğeleridir. Bir Aryan olmasına rağmen İncil pasajları hakkında kendisine danışan Kral Gundobad⁷⁶ ile arkadaşça ilişkiler geliştirmiştir. Gundobad`ın oğlu Sigismund ile daha az kişisel ilişki kurmakla birlikte daha çok dini başarı elde etmiştir. Remigius`un

72 Ernestus Dümmler, Ed., *MGH*, Ep. 3, Mer. et Kar. Aevi (I), Berlin, 1892, s. 113.

73 Bernard Bachrach, *Merovingian*, s. 7.

74 Bernard Bachrach, *Merovingian*, s. 8.

75 William M. Daly, "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", s. 632.

76 Gundobad, Clovis`in eşi Chlotild`in kızkardeşi ile evlidir. Bu kadın da Katolik bir Hristiyandır.

aksine, Avitus Clovis`i uzaktan tanımaktadır. Bu yüzden onun Clovis`e mektubu Remigius`un mektuplarından daha az şey söylemektedir. Yalnız çok önemli olarak Clovis`in vaftizinin yılbaşında gerçekleştiğini belirtmekte, Katolik bir Hristiyan olduğu için onu tebrik etmektedir.⁷⁷

Clovis`in vaftizine tanıklık eden tek çağdaş kaynak olan mektubunda Avitus, onu bir pagan dönmesi gibi değil bir Aryanizm sempatizanı olarak vermektedir. ⁷⁸ Wood`a göre böyle yaparak Clovis, kendini, mirasçısı devletlerin kralları arasında benzersiz olarak düşünmüştür. Ayrıca Aryanizmden kaçınması onu Galya-Romalılar için kendi dönemindeki krallardan daha fazla kabul edilebilir yapmakta, Frankların, Burgondiyahlılardan ve Vizigotlardan daha başarılı olmasının garantilenmesine yardım etmektedir. Viyanalı piskoposun vaazlarından şimdi kayıp olan bir tanesinde Clovis`in kızkardeşi Lenteild`in Aryanizmi kabul ettiği bilgisi de vardır.⁷⁹

Mektupta dikkati çeken bir diğer nokta, sonradan Clovis`in kendisine ait olan mektupta da karşımıza çıkacağı üzere, savaşta ele geçirilen tutsakların salıverilmesi ile ilgili olan kısımdır. Clovis kendi mektubunda bu konuda "*multorum varietates vel falsitates*"⁸⁰ ifadesini kullandığından dolayı, bunun genel bir af olmadığı açıktır. Mektubun tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, 508`deki savaştan hemen sonra yazıldığı akla yatkındır. Bu savaşta yasal ya da yasadışı, Galya-Romalıların büyük kısmı ele geçirilmiştir. Shanzer, Avitus`un bahsettiği tutsakların da 507-508 savaşları boyunca ele geçirilen Galya-Romalılar olduğunu düşünmektedir.⁸¹

77 William M. Daly, "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", s. 637.

78 Danuta Shanzer, " Dating the Baptism of Clovis: the Bishop of Vienne vs the Bishop of Tours", s.29.

79 Ian Wood, *The Merovingian*, s. 44

80 "Pekçoklarının dönemlikleri ve hataları."

81 Danuta Shanzer, " Dating the Baptism of Clovis: the Bishop of Vienne vs the Bishop of Tours", s. 48.

Son olarak Avitus mektubunun bitiminde kralı, Hristiyanlaştırma faaliyetlerinde aktif olması için cesaretlendirmektedir.⁸²

c. Clovis`in Mektubu

KRAL CLOVIS`İN PİSKOPOS LARA MEKTUBU⁸³

507-511

Kral Clovis`den havarisel makamda bulunan kutsal ve çok değerli yüce piskoposlara.

Biz Gotların vatanına girmeden önce, tüm ordumuza emir verildiği ve yapılacak olan şey duyurulduğu zaman, sizin saygınlığınız (hakkında yazmak) ihmal edilemezdi.

İlk olarak tüm kiliselerin görevine ilişkin şöyle yapılmasını emrettik: hiç kimse, ne dindar kadınlardan ne kendini Rab`bin hizmetine adadıkları kabul edilen dullardan, benzer şekilde rahiplerden ve yukarıda söylenen hem rahiplerin hem dulların evinde onlarla birlikte yaşayan çocuklarından herhangi bir şey çalmaya kalkışmasın.

Kiliselerden çıkarılmaları piskoposların yeminleriyle gerçekleşen kiliselerin köleleri hakkında, onlardan hiçbirinin herhangi bir şiddete uğramaması ya da yaralanmaya maruz bırakılmaması emredildi.

Dahası tamamen anlaşılın ki, bu yukarıda söylenenlerden birisi, kilise içinde ya da dışında, tutsak edilirse herhangi bir gecikme olmadan bütünüyle geri verilmeleri gerektiğini emrediyoruz. Barış dışında (savaşta) tutsak edilmiş ve tutsaklığı onaylanmış geriye kalan laik esirler hakkında, istediğiniz kişi için kararınızın yazılı olduğu mektuplar⁸⁴ göndermek ihmal

82 Ian Wood, *The Merovingian*, s. 45.

83 Alfred Boretius, Ed., *MGH Leg.*, Capit I, Hannover, 1883, s. 1-2.

84 Editörün Dipnotu: "Apostolica ya da epistolica yapmak, barışçıl mektuplarla insanları savunmaktır. Piskoposlara izin verilmiş bir ayrıcalıktı. Kral burada bu ayrıcalığı tasdik ediyor. Bu tip mektuplar tekraren bol miktarda veriliyor-

edilmemelidir. Bizim barışımız altında ele geçirilmiş olan hem laikler hem rahipler hakkında, aşağısı yüzüğünüzle mühürlenmiş (onay/koruma) mektuplarınızı düzgünce onaylarsanız, her şekilde bize gönderilsinler, emin olunuz ki yazılmış olan karar bizim tarafımızdan uygulanacaktır.

Yine de halkımızın isteği şudur ki; değer vermiş olduğunuz kişi için mektuplarınızı gönderiniz, istenen o şeyin gerçek olduğunu Tanrı adına bir yeminle ve hayır duanızla belirtmek için gecikmeyiniz. Çünkü birçoklarının döneklikleri ve hataları farkedildi, anlaşılması için de şöyle yazıldı: "haklı olan kişi haksız olanla yok olur"⁸⁵

Havarisel makamdaki çok değerli babalar ve kutsal efendiler benim için dua edin.

Yukarıda tercümesi verilen mektubun Latince önsözünde editör, mektubun Got seferi (507) sonrasında verildiğini belirtmekle birlikte mektubun tarihlendirmesi ne yazık ki kesin değildir.⁸⁶ Clovis bu mektuptan önce Vizigot seferinde ordusuna Akitanya'daki kiliseye zarar verilmesini yasaklayan bir emir vermiştir. Bu mektubu ise önceden vermiş olduğu emrin uygulanması için gerekenleri belirtmek ve emri genişletmek için Akitanya bölge piskoposlarına yazmış, zaferinden sonra emrin içeriğini tekrar özetlemiştir. Hem Clovis tarafından gönderilen günümüze gelmiş tek mektup, hem de bir Merovenj kralından günümüze gelmiş ilk resmi belge⁸⁷ olması açısından çok önemli olan belge, kralın din adamlarına ilgi ve alakasını da göstermektedir.

du, epistolia diye adlandırılıyorlardı. Fakirler ve ihtiyaç sahipleri içinse tavsiye mektupları şeklinde yazılıyorlardı, saygıdeğer kişiler içinse piskoposlar tarafından yazılıyorlardı." Bu barış mektupları keşişler, rahipler, başrahipler yazamıyordu, sadece piskoposa ait bir hak idi.

85 Yaratılış, 18, 23: "Haklıyı da haksızla birlikte mi yok edeceksin"

86 "Epistola post expeditionem Gothicam (507) data apparet", s. 1.

87 Ian Wood, *The Merovingian*, s. 47.

Clovis`in hem dini hem siyasi tutumu hakkında ipuçları veren mektup incelendiğinde esirlerin özgür bırakılmasına ayrı bir önem verildiği ve bunu güvence altına almak için *apostolium* (onay mektubu)`un seçildiği görülmektedir. Bu belli uzaklıktaki yurttaş Hristiyanlar için bir piskopos tarafından onaylanmış belge anlamına gelmektedir ve kişinin, diyakozluk bölgesinde itibarı/iyi yeri olan bir Hristiyan olarak kabul edilmeyi hak ettiğini göstermektedir. Başka bir deyişle laik ya da ruhban (din adamı ya da değil) esirler hakkında piskoposların tanıklığı ya da kararının arandığını göstermektedir. Yalnız belgelerin alt kısmı piskopos mührüyle mühürlenmiş olmalıdır. Clovis, barışı altında (Katolik piskoposların koruması altında) ele geçirilmiş esirler ötesinde, barışı dışında (muhtemelen savaşta) ele geçirilmiş olanları da eklediği için, zafere sonra *apostolium`un uygulama alanını genişletmeye karar vermiş gibi görünmektedir. Barışımız altında derken kastettiği de Vizigot topraklarından getirilen Galya-Romalılar olmalıdır. Her dönemde olduğu gibi Orta Çağ`da da tutsakların fidyesi ve serbestliği önemli bir eylemdir. Piskoposlar düzenli olarak dışarıda tutsak alınmış kendi tutsak insanlarına yardım ederlerken, ellerinde tuttukları düşman esirlerden de fide almaktadırlar.⁸⁸*

Clovis her ne kadar Katolik din adamlarını korumaya söz verse de orduları onun emirlerini her zaman dinlemedişlerdir.⁸⁹ Şöyle ki; 507`de Vizigot krallığını istila etmeye başladığında kilisenin desteğini almak için büyük bir çaba göstermiş, kiliseye ait malları yağmalama yasağı getirmiştir. Emirlerinden bir tanesinde Tours topraklarından geçerken, Aziz Martin`e olan saygıdan, bölgeden sadece yem ve su temin edilebileceği

88 Danuta Shanzer, " Dating the Baptism of Clovis: the Bishop of Vienne vs the Bishop of Tours", s. 45.

89 Danuta Shanzer, " Dating the Baptism of Clovis: the Bishop of Vienne vs the Bishop of Tours", s. 48.

konusunda bir sınırlama getirmiştir. Adamları emirlerine genellikle uymakla birlikte, tersi bir örnekte emrine uymayan askerini kendi eliyle öldürmüştür.⁹⁰ Asker, fakir bir adama ait biraz kuru ot/saman bulmuş, otun sahibi kralın emrini hatırlatınca, asker " iyi işte bu yemdir, onu alırsak emirlerine itaatsizlik etmiş olmayacağız" diyerek otu zorla almıştır. Durum Clovis`e bildirilince kılıcını çekmiş ve askeri oracıkta öldürmüş ve bu ceza ordunun o bölgeden hiçbirşey almaması için yeterli olmuştur.⁹¹

Clovis`in dine yaklaşımına bir başka örnek 511`de Orleans`ta piskoposlardan oluşan bir konsil toplaması ve burada yeni ele geçirilmiş Akitanya`daki kiliseye dair konularla ilgilenmesidir. Galya`nın çoğu halen Clovis`in yönetimi dışında olmasına rağmen, bu konsil ilk Galya ulusal kilise konsili olarak kabul edilebilir. 32 piskoposun⁹² katıldığı konsilde görüşülen konular arasında Aryan ruhban sınıfı ve güney kiliseleri sorunu, büyük oranda paganizm, litürjik kararlar, diyakozluk piskoposlarının otoritesi, keşişlerin ve ruhban sınıfın hayatının düzenlenmesi, tövbe edenler ve ruhban sınıftan olmayanlar sayılabilir.⁹³Çıkan kararlar kral ve piskoposlar tarafından onaylanmış, bu şekilde Frank kilisesi yeni bir kilise birimi haline gelmiştir. Vizigot krallığındaki Katolik piskoposlar bunu 506`daki Agde Konsili ile yapmışlardı. 589`daki 3. Toledo Konsili ile de İspanya Vizigot kilisesi özerk bir hale gelmiştir.⁹⁴

Clovis`in dini tutumu, *Pactus Legis Salicae`* dan yola çıkılarak da değerlendirilebilir. Yasa biraz Hristiyan etki içermekle birlikte, Wallace-Hadrill`e göre bazı pagan etkiler de göstermektedir: domuz kurban edilmesi, 10. günde isim verme,

90 Bernard Bachrach, *Merovingian*, s. 11.

91 Gregory of Tours, *The History of The Franks*, II. 37, s. 151.

92 Yitzhak Hen, *Culture*, s. 12-3.

93 J. N. Hillgarth, *Christianity*, s. 98.

94 Knut Schäferdiek, " Germanic and Celtic Christianities ", s. 65.

yakılmış olsun ya da olmasın ölümlerin soyulmasına ağır cezalar verilmesi gibi. Ayrıca aile içerisinde çok evliliğin olması da bir pagan adettir. Anlaşılan o ki kilise, diğer Cermen halklara yaptığı gibi, Merovenj ailesinin hayatını da yasa yoluyla düzenlemeye çalışmıştır. Ek olarak arkeoloji de pagan geleneklerin devam ettiğini göstermektedir. 8. yüzyıla kadar mezarlıklar eşyalarla birlikte gömülen ölümlerle doludur. Bu genellikle paganizmin bir işareti olarak görülmektedir.⁹⁵

Kralın din değiştirmesinin halka etkilerine bakıldığında farklı görüşler ön plana çıkmaktadır. Örneğin Hen'e göre; Frankların çoğunluğunun Clovis ile birlikte Hristiyan olup olmadığı bilinmemektedir. Franklar, Merovenj krallığında askeri-politik gücü ve yönetimi ellerinde tutsalar da, muhtemelen Galya-Romalı nüfus içinde küçük bir azınlıktır ve Galya-Romalılar da Hristiyanıdır. İlk dönemden itibaren karşılıklı bir asimilasyon olduğu ise bilinen bir gerçektir. Mesela Galya-Romalı senatörler Frank isimleri almışlar ve karşılıklı evlilikler yapılmıştır.⁹⁶ Wood'a göre; Frankların bazıları zaten Hristiyan idi. Diğerleri liderleri ne derse onu kabul edeceklerdi. Clovis Hristiyan olsa da Frankların çoğunluğu henüz Hristiyan olmamıştı.⁹⁷ Cusack'a göre ise Frank aristokrasisi Hristiyanlığı kabul etmiş savaşçı bir Cermen aristokrasisiydi ama yaşam tarzı her anlamda değişmemişti. Yeni inanç ruhban sınıfın yaşadığı şehirlerde yaygındı. Bu dönemde kırsal kesimi Hristiyanlık'a döndürmek için ya çok az ya da hiçbir çaba sarfedilmedi. Alt sınıfların din değiştirmesi ise aristokraziyle olan bağlantılarından etkilendi.⁹⁸ Schäferdiek de benzeri bir görüşe sahiptir. Ona göre Remigius, Clovis henüz hayattayken, Tournai ve Arras'ta piskoposluklar açmış ancak bu teşebbüs

95 Carole M. Cusack, *Conversion*, s. 77.

96 Yitzhak Hen, *Culture*, s. 16.

97 Ian Wood, *The Merovingian*, s. 48.

98 Carole M. Cusack, *Conversion*, s. 78.

Somme Nehri'nin kuzeyindeki pagan Franklara ulaşmak için yetersiz kalmıştır. Frank Hristiyanlık'ı başlangıçta krala yakın olan yönetim kademesi ve Merovenj krallığında Roma Hristiyanlarının yaşadığı bölgede yaşayan Franklar ile sınırlıdır.⁹⁹ Hen bu konuda farklı görüş bildirmekte, Hristiyanlığın ilerlemesinin birçoklarının düşündüğü gibi, Galya'da sadece büyük kentlerde olmadığını, küçük kasabalarda ve kırsalda da yaygın olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁰ Görüleceği üzere bu Hristiyanlık'ın bu dönemdeki etki sahası konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Frankların din değiştirmesi, kurulu bir ruhban sınıfı olan Galya-Romalı Hristiyanlık'ın yardımıyla gerçekleşmiştir. Franklar ne kilise yapılarına, ne de Rheims'li Remigius ya da Tours'lu Gregory gibi, ruhban olarak çalışacak kendi halklarından ya da yabancı birilerine sahip değillerdir. Francia da kilise monarşisinden bağımsız bir şekilde kurulmuş ve Anglo-Sakson İngiltere'sinde eksik olan şekliyle, bağımsız yapısı her zaman devam etmiştir. Francia'nın bu bağımsızlığı kiliseyi güçlü yapmıştır. Kilisenin gücü Papalıkla olan ilişkilerine de yansımıştır. Papa Frank monarşisiyle sıklıkla mücadele ederken, İngiltere'de liderler Papa ile anlaşmaya ve söylediklerini kabul etmeye her daim istekli olmuşlardır.¹⁰¹

Clovis'in Katolik Hristiyanlık'a geçişi Hristiyan dünyanın dini haritasını değiştirmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi bu dönemde Vizigot, Ostrogot, Vandal ve Burgondiyalı liderler Hristiyan ancak Aryandırlar.¹⁰² Dolayısıyla Hristiyan Avrupa'nın oluşumuna Clovis kadar etkide bulunmamışlardır. Orleans konsiline 32 ve Katolik Burgondiya kralı Sigismund'un 517'de topladığı konsile 25 piskopos katılması da

99 Knut Schäferdiek, "Germanic and Celtic Christianities", s. 65.

100 Yitzhak Hen, *Culture*, s. 13.

101 Carole M. Cusack, *Conversion*, s. 81.

102 John Moorhead, "Clovis' Motives for Becoming a Catholic Christian", s. 329.

Galya`da Hristiyanlık`ın köklerinin nasıl derinleştğini göstermektedir. Her ikisi de bölgelerindeki kilise kurumlarının düzenlenmesi ve temizlenmesi, ruhban sınıfın davranışları ve görevleri için kesin hatların belirlenmesi amacıyla toplanmıştır. Her ikisinde de gözetilen Galya`nın Hristiyanlaştırılmasıdır.¹⁰³ Clovis`in ölümünden sonra ise ulusal din değiştirme yeni bir boyuta taşınmıştır, örneğin I. Childebert yasayla paganizmi yasaklamıştır.¹⁰⁴

Değerlendirme

Görüldüğü üzere Clovis`in yaşadığı dönem Antik dünyanın sonlandığı, Orta Çağ Avrupa`sının şekillenmeye başladığı bir dönemdir. Bu dönemde siyasi otorite olarak en yüksek makamda Doğu Roma imparatoru bulunmakla birlikte asıl güç yıkılan Batı Roma İmparatorluğu`nun otoritesini devralan kilisenin elindedir. Aynı yıkılışla birlikte Romalılık kavramı anlamını yitirmiş halklar, hayran oldukları Roma mirasını da özümseyerek, kendi yönetim ve yaşayışlarını oluşturmaya başlamışlardır. Bu aşamada karşımıza çıkan en güçlü topluluk/konfederasyon Franklardır.

Clovis`e kadar Cermen halkların liderliğini elde etmiş olan Franklar, Clovis ile birlikte Orta Çağ Avrupa`sının ilk Cermen krallığına kavuşmuşlardır. Clovis`in bu çalışmaya konu edilmesinin nedeni ise Orta Çağ Avrupa`sının hem dini hem siyasi atmosferini belirleyen ilk Cermen lider olmasıdır. Roma İmparatorluğu içinde Francia`yı oluşturması, Merovenj askeri sisteminin onunla başlaması, ilk profesyonel Cermen ordusunu kurması ya da genel olarak siyasi başarıları şöyle dursun verdiği din değiştirme kararı sadece kendi halkını değil çağın tüm panoramasını etkileyecek bir öneme sahiptir. Başka bir deyişle Frankların din değiştirmesi Avrupa tarihinin dönüm noktasıdır.

103 Yitzhak Hen, *Culture*, s. 12-3.

104 Yitzhak Hen, *Culture*, s. 16.

Din değiştirmek her dönem olduğu gibi Clovis döneminde de çok zor olmuştur. Karısının etkisine ve kimilerine göre zaten yatkın olmasına rağmen Clovis`in Hristiyanlık`a geçişi sadece bir halkın ya da bölgenin din değiştirmesi kadar basit değildir, Hristiyan dünyanın dini haritasını değiştirmiştir.

Başka bir açıdan bakıldığında siyasi hayatı ile dini tutumlarını birbirine paralel işlettiği görülmektedir. 511`de Orleans`da topladığı, kimilerine göre Galya`nın ilk ulusal konsili olarak kabul edilen konsilde görüşülen konular dönemin ihtiyaçlarına cevap vermeleri ya da çözüm sunmaları yanında, Frank kilisesinin yeni bir birim olarak teşkilatlanmasına zemin hazırlamıştır. Hatta bu birim öylesine güçlü temellere oturtulmuştur ki, çağın genel özelliğine tamamen zıt olarak, papalığa koşulsuz şartsız biat etmeyi bile reddedebilmiş, papaya karşı gelebilmiştir.

Cermen krallar için savaşta kazanılan başarı Tanrı`nın onunla olduğunu gösterdiği için din değiştirdikten sonra kazandığı her savaşta Tanrı`ya şükretmiş midir bilinmez ancak sadık bir dindar olduğu muhakkaktır, zira dini sadakat Orta ağ Avrupa`sının temel politikalarından biridir. Aynı zamanda Cermenler için kral siyasetin yanında dini bir unsur da olduğundan kralın dini halk için son derece önemli olmuştur. Clovis rneğinde halkın ve ordusunun çoğunluğunun onunla birlikte din değiştirmesi yönetilenler tarafından kabul gören, düşüncelerine itibar edilen bir lider olduğunu göstermektedir.

Yukarıda verilen mektup örnekleri incelendiğinde sadece Clovis`in tutumları değil piskopos kararlarının dindar bir kral için ne denli önemli olduğu, piskoposların yetkilerinin genişliği, dini otoritelerin siyasi otoritelere tavsiyeleri, tavsiye verecek kadar yakın oluşları, mektup geleneğinin yaygınlığı ve etkisi, mührün Orta ağ Avrupa`sındaki yeri gibi daha pek çok konuda bilgi edinmek mümkündür.

Clovis 511 yılında öldüğünde ardında Galya'daki en güçlü krallığı, Frank Krallığı'nı bırakmıştır. Bunun anlamı Orta Çağ ile sınırlandırılacak kadar dar değildir. Örneğin bugün Fransa'ya Franklardan dolayı bu ad verilmektedir. Başka bir deyişle ve belki de en açık ifadeyle; Fransa'da Ulusal Cephe Lideri Jean Merine Le Pen'in de dediği gibi "*Fransız halkı 496'da Clovis'in vaftizi ile doğmuştur.*"¹⁰⁵

Harita I: Clovis ve Komşuları¹⁰⁶

105 Le Monde gazetesinin 24 Eylül 1991 tarihli baskısından alınmıştır. Patrick Geary, "The Crisis of European Identity", *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*, Ed.: T. F. X. Noble, Routledge, UK, 2006, s. 30.

106 Susan Wise Bauer, *Medieval*, s. 174. (İngilizce Baskı)

Kaynakça

- Bachrach, Bernard, *Merovingian Military Organization 481-751*, University Of Minnesota Press, USA, 1972.
- Bauer, Susan Wise, *Orta Çağ Dünyası*, Çev.: Mehmet Morali, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014.
- Boretius, Alfred, Ed., *MGH Leg.*, Capit I, Hannover, 1883.
- Brainbrigde, W. S., "Social Influence Theory", *Handbook of Religious Conversion*, Ed.: H.Newton Malony, Samuel Southard, Religious Education Press, Birmingham, Alabama, 1992.
- Cusack, Carole M., *Conversion Among the Germanic Peoples*, Cassell, Great Britain, 1998.
- Daly, William M., "Clovis: How Barbaric, How Pagan?", *Speculum*, vol.69, No:3 (July. 1994), The University Of Chicago Press.
- Dummler, Ernestus, Ed., *MGH*, Ep. 3, Mer. et Kar. Aevi (I), Berlin, 1892.
- Geary, Patrick, "The Crisis of European Identity", *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*, Ed.: T. F. X. Noble, Routledge, UK, 2006.
- Geary, Patrick, Ed., *Readings in Medieval History*, Broadview Press, 2nd ed., Canada, 1997.
- Gregory of Tours, *The History of The Franks*, Trans.: Lewis Thorpe, Penguin Group, 1974, England.
- Hen, Yitzhak, *Culture and Religion in Merovingian Gaul*, Brill, Netherlands, 1995.
- Hillgarth, J. N., *Christianity and Paganism*, University Of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1986.
- Kayıklık, H., "Bireysel yaşamda dinsel değişim", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 (2), 2005.
- Köse, A., "Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri", *Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Lofland, J., Skonovd, N., "Conversion Motifs", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 20 (4), 1981.

- Mccormick, Michael, "Frankish Victory Celebrations", *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*, Ed.: T. F. X. Noble, Routledge, UK, 2006.
- Moorhead, John, "Clovis` Motives for Becoming a Catholic Christian", *The Journal of Religious History* 13/4, Wiley Publishing, 1985.
- Paloutzian, R. F., *Invitation to the Psychology of Religion*, Allyn and Bacon, Boston, 1996.
- Rambo, L.R., *Understanding Religious Conversion*, Yale University Press, New Haven and London, 1993.
- Schâferdiek, Knut, "Germanic and Celtic Christianities", *Cambri-dge History of Christianity*, vol.2, Ed.: A. Casiday, F. W. Norris, Cambridge University Press, UK, 2008.
- Shanzer, Danuta, "Dating the Baptism of Clovis: the Bishop of Vienne vs the Bishop of Tours", *Early Medieval Europe*, 7 (1), Blackwell Publishers, 1998.
- WALLACE-HADRILL, J. M., *The Barbarian West*, Harper&Row Publishers, USA, 1962.
- Wolfram, Herwig, "The Goths in Aquitanine", *German Studies Review*, vol. 2, No. 2 (Mayıs, 1979), The Johns Hopkins University Press.
- Wood, Ian, *The Merovingian Kingdoms 450-751*, Longman, USA, 1994.
- Zavalsız, Y.S., "Din Değiştiriminin Psiko-Sosyal Kodları", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2), 2012.